

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ

Кафедра екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, професор

_____ М.С. Самойлік

«___» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

освітньо-професійна програма

Екологія

спеціальність

101 Екологія

галузь знань

10 Природничі науки

освітній ступінь

Бакалавр

факультет

Агротехнологій та екології

Полтава

2020/2021 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Збалансований розвиток сільськогосподарських територій» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Екологія спеціальності 101 Екологія

Мова викладання державна

Розробник: доцент кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля, кандидат сільськогосподарських наук *Диченко О.Ю.*

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

Схвалено науково-методичною радою спеціальності «Екологія»

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

Голова _____Тараненко А.О.

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання
Загальна кількість годин - 180	
Кількість кредитів – 6,0	
Місце в індивідуальному навчальному плані ЗВО - обов'язкова	
Рік навчання (курс)	2
Семестр	4
Лекції (годин)	32
Практичні (семінарські) (годин)	28
Лабораторні (годин)	-
Самостійна робота (годин)	120
в т. ч. індивідуальні завдання (вказати вид) (годин)	
Вид підсумкового контролю	Іспит

2. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Перелік дисциплін, які передують її вивченню: «Метеорологія і кліматологія», «Біологія», «Землелогія», «Основи сільськогосподарської екології».

3. Заплановані результати навчання

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у майбутніх фахівців теоретичних знань, умінь та практичних навичок щодо особливостей розвитку сільськогосподарських територій; формування здатності масштабно та конкретно економічно мислити; опанування сучасних інформаційних і управлінських інновацій; обґрунтування альтернативних варіантів ресурсного забезпечення функціонування аграрного виробництва та прийняття економічних та господарських рішень щодо ефективного господарювання.

Основні завдання навчальної дисципліни: здобуття навиків планування сталого розвитку сільськогосподарських територій; аналіз структури і повноважень органів місцевого самоврядування в Україні та її адміністративно-територіального устрою; вивчення методики організації сільських громад та громадських організацій; отримання навиків щодо розробки програми сільських населених пунктів та визначення джерел їх фінансування; вивчення розвитку приватного бізнесу, як напряму розвитку сільськогосподарських територій; вивчення світового досвіду в даній сфері.

Компетентності:

- **загальні:** здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- **фахові:**

1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

2. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.

3. Здатність приймати організаційні, природоохоронні та інші рішення, які забезпечують екологічно безпечне функціонування агроєкосистем.

Програмні результати навчання:

1. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.

2. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

3. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

4. Вміти приймати організаційні, природоохоронні та інші рішення, які забезпечують екологічно безпечне функціонування агроєкосистем.

5. Розробляти системи заходів з виявлення та оцінювання екологічно кризових території та надання рекомендацій щодо їх відновлення.

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Сільськогосподарські території як об'єкт розвитку та управління.

Тема 2. Функціональна структура сільськогосподарських територій.

Тема 3. Природно-ресурсний потенціал сільськогосподарських територій.

Тема 4. Розвиток соціальної інфраструктури сільськогосподарських територій.

Тема 5. Система управління землекористуванням сільськогосподарських територій.

Тема 6. Становлення та розвиток системи місцевого самоврядування.

Тема 7. Сільські громади. Їх місце та роль у розвитку сільськогосподарських територій.

Тема 8. Фінансове забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських територій.

Тема 9. Економічна база сільськогосподарських територій.

Тема 10. Несільськогосподарські види діяльності на сільськогосподарських територіях.

Тема 11. Державна політика сталого розвитку сільськогосподарських територій.

5. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин, денна форма			
	усього	л.	п.	с.р.
Тема 1. Сільськогосподарські території як об'єкт розвитку та управління.	14	2	2	10
Тема 2. Функціональна структура сільськогосподарських територій.	16	4	2	10
Тема 3. Природно-ресурсний потенціал сільськогосподарських територій.	8	2	2	4
Тема 4. Розвиток соціальної інфраструктури сільськогосподарських територій.	8	2	2	4
Тема 5. Система управління землекористуванням сільськогосподарських територій.	20	2	4	14
Тема 6. Становлення та розвиток системи місцевого самоврядування.	14	4	2	8
Тема 7. Сільські громади. Їх місце та роль у розвитку сільськогосподарських територій.	22	2	2	18
Тема 8. Фінансове забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських територій.	16	4	4	8
Тема 9. Економічна база сільськогосподарських територій.	14	2	2	10
Тема 10. Несільськогосподарські види діяльності на сільськогосподарських територіях.	18	4	2	12
Тема 11. Державна політика сталого розвитку сільськогосподарських територій.	30	4	4	22
<i>Усього годин</i>	180	32	28	120

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Сільськогосподарські території як об'єкт розвитку та управління		
1	Соціально-економічна оцінка розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 2. Функціональна структура сільськогосподарських територій		
2	Обґрунтування процесу диверсифікації як напряму розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 3. Природно-ресурсний потенціал сільськогосподарських територій		
3	Особливості становлення аграрної політики як фактору сталого розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 4. Розвиток соціальної інфраструктури сільськогосподарських територій		
4	Еколого-економічна діагностика сільськогосподарського землекористування	2
Тема 5. Система управління землекористуванням сільськогосподарських територій		
5	Оцінка показників розвитку сільськогосподарських територій	4
Тема 6. Становлення та розвиток системи місцевого самоврядування		
6	Дослідження головних тенденцій розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 7. Сільські громади. Їх місце та роль у розвитку сільськогосподарських територій		
7	Обґрунтування важелів впливу політики держави на зміцнення сталого розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 8. Фінансове забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських територій		
8	Аналіз екологічного, соціального та економічного розвитку сільськогосподарських територій	4
Тема 9. Економічна база сільськогосподарських територій		
9	Формування інноваційного вектору сталого розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 10. Несільськогосподарські види діяльності на сільськогосподарських територіях		
10	Планування розвитку сільськогосподарських територій	2
Тема 11. Державна політика сталого розвитку сільськогосподарських територій		
11	Оцінка світового досвіду розвитку сільськогосподарських територій	4
Разом		28

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Сільськогосподарські території як об'єкт розвитку та управління		
1	Сільськогосподарські території, їх структура та функції на сучасному етапі.	6
2	Поняття сільської місцевості, села, сільського населеного пункту, сільського поселення та адміністративно-територіальної одиниці.	4
Тема 2. Функціональна структура сільськогосподарських територій		
3	Критерії віднесення населених пунктів до сільських.	4
4	Класифікація сільських населених пунктів.	6
Тема 3. Природно-ресурсний потенціал сільськогосподарських територій		
5	Еволюція розвитку сільських населених пунктів в Україні.	4
Тема 4. Розвиток соціальної інфраструктури сільськогосподарських територій		
6	Суть соціально-економічного розвитку сільськогосподарських територій в умовах трансформаційних процесів.	4
Тема 5. Система управління землекористуванням сільськогосподарських територій		
7	Система управління сільськими територіями.	6
8	Поняття сталого та сільського розвитку.	4
9	Соціальна сфера та її структура.	4
Тема 6. Становлення та розвиток системи місцевого самоврядування		
10	Поняття сільської поселенської мережі, показники її розвитку.	4
11	Характеристика сучасного стану поселенської мережі в Україні та тенденцій.	4
Тема 7. Сільські громади. Їх місце та роль у розвитку сільськогосподарських територій		
12	Сільська громада, її місце в системі управління сільською територією	4
13	Суть соціально-економічного розвитку сільськогосподарських територій в умовах трансформаційних процесів.	4
14	Сутність обслуговуючого сільськогосподарського кооперативу, його види та місце в розвитку сільськогосподарських територій.	6
15	Кредитна спілка та її значення для розвитку сільськогосподарських територій.	4
Тема 8. Фінансове забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських територій		
16	Поняття соціальної інфраструктури та її галузева структура.	4
17	Поняття виробничої сфери сільськогосподарських територій.	4
Тема 9. Економічна база сільськогосподарських територій		
18	Формування багатокладної економіки села.	4
19	Сучасний стан виробничої інфраструктури, тенденції та проблеми розвитку на сільськогосподарських територіях.	6
Тема 10. Несільськогосподарські види діяльності на сільськогосподарських територіях		
20	Сільське господарство в контексті розвитку сільськогосподарських територій.	4
21	Несільськогосподарські види діяльності	4
22	Розвиток малих форм господарювання на селі, їх переваги та недоліки.	4
Тема 11. Державна політика сталого розвитку сільськогосподарських територій		
23	Державна політика розвитку села	4
24	Реформування аграрного сектора та земельна реформа в контексті розвитку сільськогосподарських територій.	4
25	Особливості індивідуальної підприємницької діяльності в сільській місцевості.	4
26	Поняття сільського зеленого туризму та його різновиди.	6
27	Зарубіжний досвід зеленого туризму.	4
Разом		120

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота з дисципліни «Збалансований розвиток сільськогосподарських територій» навчальним планом не передбачена.

9. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання, форми поточного і підсумкового контролю

Критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти підсумкового оцінювання є досягнення ним рівня вище межі незадовільного навчання. Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня засвоєння навчального матеріалу і вміння використовувати ці знання на практиці.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання для поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

- виконання вправ на практичних заняттях (1-2 бали);
- виконання завдань самостійної роботи (конспект), (1-2 бали);
- письмова контрольна робота (1-4 бали).

Формуючи критерії оцінювання, варто враховувати очікувані результати навчання навчальної дисципліни.

Форма проведення підсумкового контролю згідно з робочим та навчальним планом – Іспит.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВИДІВ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Виконання вправ на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Високий	2	Здобувачем надана повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації)
Достатній	1	Здобувачем надана достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями

Виконання завдань самостійної роботи

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Високий	2	Здобувачем надана повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації) як у письмовій так і в усній формі.
Достатній	1	Здобувачем надана достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями як у письмовій так і в усній

Контрольна робота

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Високий	4	Здобувачем надана повна письмова відповідь (не менше 90% потрібної інформації).
Достатній	3	Здобувачем надана достатньо повна письмова відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями.
Задовільний	2	Здобувачем надана неповна письмова відповідь (не менше 60% потрібної інформації та незначні помилки).
Низький	1	Здобувачем надана коротка письмова відповідь із суттєвими помилками (менше 30% потрібної інформації).

Іспит

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Високий	20-18	Здобувачем надана повна відповідь (не менше 90% потрібної інформації), здатен знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, вміє використовувати набуті компетентності для прийняття рішень у нестандартних ситуація, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обґрунтування і нахили.
Достатній	17-15	Здобувачем надана достатньо повна відповідь (не менше 75% потрібної інформації), або повна відповідь з незначними неточностями, вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.
Задовільний	14-12	Здобувачем надана неповна відповідь (не менше 60% потрібної інформації та незначні помилки) на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.
Низький	11-6	Здобувачем надана коротка відповідь на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу (до 20 %).
	5-1	Здобувачем надана коротка відповідь на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів (до 10%).

10. Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Види навчальної роботи ЗВО			Іспит	Разом по темі
	виконання завдань на практичних заняттях	виконання завдань самостійної роботи	письмова контрольна робота		
Тема 1. Сільськогосподарські території як об'єкт розвитку та управління.	2	4	-	-	6
Тема 2. Функціональна структура сільськогосподарських територій.	2	4	-	-	6
Тема 3. Природно-ресурсний потенціал сільськогосподарських територій.	2	2	-	-	4
Тема 4. Розвиток соціальної інфраструктури	2	2	-	-	4
Тема 5. Система управління землекористуванням	2	6	-	-	8
Тема 6. Становлення та розвиток системи місцевого самоврядування.	2	4	-	-	6
Тема 7. Сільські громади. Їх місце та роль у розвитку сільськогосподарських територій.	2	8	-	-	10
Тема 8. Фінансове забезпечення сталого розвитку сільськогосподарських територій.	2	4	-	-	6
Тема 9. Економічна база сільськогосподарських територій.	2	4	-	-	6
Тема 10. Несільськогосподарські види діяльності на сільськогосподарських територіях.	2	6	-	-	8
Тема 11. Державна політика сталого розвитку сільськогосподарських територій.	2	10	4	-	16
<i>Іспит</i>	-	-	-	20	20
<i>Разом</i>	22	54	4	20	100

11. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Основи сталого розвитку аграрного сектора. Досвід та знання Франції, Чеської республіки, України. // За заг. ред. Я.Сансебе, Т.М. Димань. Біла Церква, БНАУ. 2010. 300 с.

2. Стратегія сталого розвитку природи та суспільства: навч.-метод. посібник./В.А. Прилипко, В.М. Боголюбов, Л.Е. Піскунова К: 2008, 118 с.

3. Стійкий екологічно-безпечний розвиток і Україна: навч. посіб./Ф.В.Вальвач, М.І. Дробноход, В.Г.Дюканов та ін. За ред. М.І. Дробнохода. К.: МАУП, 2002.

4. Дусановський С.Г. Організація та планування виробництва в агропромислових підприємствах [Електронний ресурс]: консп. лекцій / за ред. С.Л. Дусановського. Тернопіль : ТНЕУ, 2011. 241 с.

5. Савченко В.Д. Організація сільськогосподарських підприємств. Харків, 2002.

6. Тарасенко Г. С. Організація сільськогосподарського виробництва: підруч. Для студентів економ. спец. вищ. аграрн. закладів освіти III – IV рівнів акредитації / Г. С. Тарасенко, Л. Я. Зрібняк, М. М. Ільчук та ін. - К.: ФАДА, ЛТД, 2000. - 446 с.

7. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу: Навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни К.: КНЕУ, 2004.

8. Ремига О. Посібник з економічного розвитку сільських територій. Київ, 2015.

9. Залізко В. Д. Теоретичні, методологічні та практичні передумови розвитку сільських територій у контексті зміцнення їх економічної безпеки : навчальний посібник / В. Д. Залізко // Lambert Academic Publishing. 2017. 85 с.

Допоміжні

1. Герман Л.М., Підлісник В.В., Юхновський І.Р. Шляхи сталого розвитку сільського господарства України за результатами вивчення суспільної думки //Економіка АПК. 2007. №2. С. 149-154.

2. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. К.: Інтелсфера, 2001. 312 с.

3. Павлов О. Сільські території в контексті концепції сталого розвитку //Вісник Нац. академії держ. управління при Президентові України. 2006. №1. С. 247-254.

4. Пустовіт Н.А. Визначення потреб України в освіті в інтересах сталого розвитку //Екологічний вісник. 2006. №6. С. 18-19.

5. Рой Ю. Альтернативи сталому розвитку немає: (Саміт WSSD-2002. Людина. Планета. Розвиток. Соціально-екологічні проблеми.) //Надзвичайна ситуація. 2002. №11-12. -С. 43-45.

6. Герасимчук З. Комплексна оцінка рівня сталого розвитку регіонів України //Економіка України. 2002. №2. С. 34-43.

7. Дергачова К. Концепція сталого розвитку у науково-практичному вимірі // Політичний менеджмент. 2004 №4 С. 118-125.

8. Шиян Д.В. Сталий розвиток сільського господарства: виникнення, сутність і зміст //Економіка АПК. 2006. № 5. С. 35 - 41.

9. Юхименко П., Даниленко А., Сокольська Т. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування в контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика: [монографія] Центр навчальної літератури, 2018. 320 с.

10. Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України: [монографія] / За ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва, к.е.н., доц. В. В. Бойка. Львів: Ліга-Прес, 2016. 260 с.

11. Розвиток сільських територій: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. В.В. Голачука. – Миколаїв: Іліон, 2015. 382 с.
12. Вартість та ефективність використання землі в сільському господарстві / Укл. І.С.Смага Методичні рекомендації до практичних занять. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. 40 с.
13. Дорош О. Організаційно-інституціональне забезпечення територіального планування землекористування сільських територій. Економіст. № 8. 2015. С. 22-25.
14. Калетнік Г.М. Складові розвитку сільських територій та моделі аграрного підприємництва і кооперації/ Г.М. Калетнік, І.В. Гончарук// Розвиток малого і середнього підприємництва та кооперації на селі. Проблеми та перспективи:: зб.матеріалів наук. конф. Вінниця, 2015. С. 5-17.
15. Загній Д.М. Проблеми соціально-економічного управління використанням земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств / Д.М. Загній // Економічні, екологічні та соціальні аспекти використання земельних ресурсів в Україні: колективна моногр. / за ред. д-ра екон. наук, професора, чл.-кор. НААН О.В. Ульянченка; Харк. нац. аграр. ун-т. Х: Смугаста тип., 2015. С. 166-175.
16. Газуда Л.М., Ерфан В.Й., Газуда С.М. Сільський розвиток регіону: монографія / Л.М. Газуда, В.Й. Ерфан, С.М. Газуда., Ужгород: Видавництво ФОП Сабов А. М., 2015. 250 с.
17. Гунченко О.В. Ефективність використання сільськогосподарських угідь в природно-кліматичних зонах України: [монографія] / О.В. Гунченко; за ред. канд. екон. наук доцента Князя О.В.; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х.: ТОВ «Смугаста типографія», 2015 192 с.
18. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [Електронний ресурс] / Міністерство аграрної політики та продовольства України. Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>

Інформаційні ресурси

1. Сайт: www.dnsgb.kiev.ua – Державна наукова сільськогосподарська бібліотека Національної академії аграрних наук України.
2. Сайт: nlu@csf.freenet.kiev.ua – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.